

Centrum pro výzkum
toxických látek
v prostředí

Politika a nástroje ochrany životního prostředí (ENV05)

Ing. Kateřina Šebková, Ph.D.

RECETOX

sebkova@recetox.muni.cz

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Inovace tohoto předmětu je spolufinancována Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky

Přednáška č.4

- **Rotterdamská úmluva** o postupu předchozího souhlasu pro určité nebezpečné chemické látky a pesticidy v mezinárodním obchodu= sdílení toku informací o pohybu nebezpečných chemických látek a pesticidů (tzv. PIC postup)
- **Basilejská úmluva** o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování
- **proces posílení spolupráce** a koordinace mezi úmluvami k chemickým látkám a odpadům (BC,RC,SC) - tzv. proces synergií

Rotterdamská úmluva

Rotterdamská úmluva o postupu předchozího souhlasu pro určité nebezpečné chemické látky a pesticidy v mezinárodním obchodu

Jim Willis (UNEP)

Peter Kenmore (FAO)

Úmluva umožňuje kontrolu pohybu vybraných látek a omezovat jejich nežádoucí dovoz či vývoz prostřednictvím seznamu nebezpečných látek na něž se vztahuje postup předchozího souhlasu - prior informed consent (PIC postup)

Share Responsibility

ROTTERDAM CONVENTION

Rotterdamská úmluva - stručně

Cíl: posilovat sdílení odpovědnosti a spolupráce v mezinárodním obchodu za účelem ochrany zdraví a životního prostředí před vyjmenovanými nebezpečnými látkami a přípravky na ochranu rostlin

- sekretariát úmluvy sídlí v Římě (FAO - Organizace OSN pro zemědělství a výživu) a Ženevě (UNEP)
- COP 1x za 2 roky (COP6 bude v roce 2013)
- byro úmluvy má 5 členů (1 za region OSN)

www.pic.int

Rotterdamská úmluva v čase a číslech

- zahájení vyjednávání březen 1996 (vyjednávací mandát schválen únor 1995)
- podpis v září 1998 v Rotterdamu
- vstup v platnost 24. 2. 2004
- **146 smluvních stran** (1. březen 2012)

Text úmluvy : 30 článků a 6 příloh

Příloha I - obsah notifikace podle článku 5

Příloha II - kritéria pro zařazení zvláště nebezpečných chemikálií do přílohy III

Příloha III - seznam látek, pro něž platí PIC postup (43 látek): pesticidy, průmyslové chemikálie

Příloha IV - informace a kritéria pro zařazení zvláště nebezpečných pesticidů do přílohy III

Příloha V - požadavky na exportní notifikaci

Příloha VI - ustanovení o řešení sporů a smírčí postup

Hlavní přínosy Rotterdamské úmluvy

Úmluva :

- umožňuje kontrolovat pohyb (dovoz a vývoz) vyjmenovaných látek
- umožňuje omezovat nežádoucí dovoz
- podporuje výměnu informací mezi smluvními stranami (oznamování všech regulačních opatření)
- vyžaduje správné označování látek: v souladu s globálním harmonizovaným systémem (GHS), názvosloví, kódy, bezpečnostní listy atd.

Původní cíl bylo účinně kontrolovat a omezovat použití nebezpečných látek, ale skončilo to jen u mezinárodního obchodu a “PIC” postupu.

Rozsah úmluvy?

- látky pokryté úmluvou - příloha III:
- **průmyslově vyráběné chemické látky**, jež jsou zakázané nebo je jejich použití zvláště omezeno = 11
- **pesticidy** (29) + 4 zvláště nebezpečné pesticidní přípravky (severely hazardous pesticide formulations, SHPF), jejichž použití způsobuje problémy v rozvojových zemích a zemích s přechodnou ekonomikou = 32
- Celkem 43 látek (organické, anorganické)
- PIC postup = postup předchozího souhlasu (viz články 7, 10 a 11)

PIC postup

- týká se všech látek v příloze III
- mechanismus **získání a šíření rozhodnutí smluvních stran**, jež dovážejí látky obsažené přílohy III a kontrola, zda exportéři dodržují požadavky úmluvy.
- pro každou látku v příloze III je připraven **hodnotící dokument DGD**, jež mají všechny smluvní strany (čl. 7). Dokument popisuje použití a nakládání s látkou.
- smluvní strana se na základě DGD rozhodne, zda povolí další dovoz dané látky (čl. 10) = “**import response**” - vždy vydáno v PIC věstníku a vyvěšeno na stránce úmluvy. Pokud se smluvní strana rozhodne nepovolit, musí v souladu rovněž zastavit výrobu a použití látky na národní úrovni.
- exportující smluvní strany kontrolují soulad s rozhodnutím dovážející strany a zajistí, aby byly informace předány vědcům, vývozcům, průmyslu a všem ostatním odpovědným orgánům včetně celní správy (čl. 11)

Kdo je kdo a co dělá?

DNA - národní pověřená osoba

- ministerstvo odpovědné za rozhodnutí a omezování pesticidních přípravků nebo průmyslových chemikálií
- hlavní komunikační místo pro Sekretariát úmluvy
- odpovědnost za národní koordinaci - ministerstva, dovozci, vývozci, celní orgány

Výbor pro přezkum chemických látek - Chemicals Review Committee (CRC)

- vypracovává hodnoticí dokument, který shrnuje nebezpečnost a důvody omezení používání hodnocené látky - Decision Guidance Document, DGD
- jedná 1x ročně (březen, 1 týden)
- 31 členů (8xAFR, 8xAsie, 7xWEOG, 5xLAC a 3x CEE)

Závěr (Rotterdamská úmluva)

Jak úmluva pomáhá?

- poskytuje smluvním stranám informaci (včasné varování - early warning) o potenciálně nebezpečných látkách
- PIC Circular (věstník) + DGD
- prostřednictvím definované procedury poskytuje informace (v notifikaci), jež jsou podkladem pro národní rozhodnutí o dovozu (PIC postup)
- podporuje dodržování vývozních povolení/zákazů
- omezuje nežádoucí obchod
- sdílení informací: DGD + exportní oznámení a doprovodné informace - podle GHS, bezpečnostní listy - zjednodušení nalezení látek
- síť DNA - spolupráce
- smluvní strana může požádat o pomoc při získávání informace/vyhodnocování látky jiné smluvní strany či sekretariát

Národní legislativa

- Rotterdamská úmluva - české znění č. **94/2005 Sb.m.s**
- nařízení EP a Rady EU č. **689/2008/ES** o dovozu a vývozu nebezpečných chemických látek
- EU má věcnou a vědeckou podporu ze **Společného výzkumného centra** (Joint Research Centre, JRC) a **Institutu ochrany zdraví a spotřebitele** (Institute for Health and Consumer Protection, IHCP) - Ispra, Itálie
  - ✓ **databáze EDEXIM** (Evropská databáze vývozu a dovozu nebezpečných chemických látek), část EDEXIM je heslovaná (heslované: přístup národní orgány (DNA), vývozci, celní správa), má však i veřejnou část
  - ✓ <http://edexim.jrc.ec.europa.eu>
- zákon o chemických látkách a přípravcích v platném znění

Basilejská úmluva o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování

BASEL CONVENTION

Katharina Kummer-Peiry
(výkonná tajemnice)

Basilejská úmluva

Cíle a náplň:

- upravuje pohyb nebezpečných odpadů přes státní hranice za účelem jejich zneškodňování i využívání. Cílem je snížit na minimum přeshraniční pohyb nebezpečných a ostatních odpadů (a zneškodňovat je co nejdříve jejich původnímu zdroji)
- minimalizovat vznik nebezpečných odpadů (množství i nebezpečnost /rizika)
- správné nakládání s odpady zahrnuje – ukládání, přepravu, zpracování, recyklaci, opětovné použití, ukládání, konečné odstranění (likvidaci) = **princip „3R“**
- e-waste, demontáž lodí, nelegální přeprava a skládky, technické návody, PIC postup pro odpady, reporting, výbor pro dodržování úmluvy, regionální centra, PACE = partnerství k počítačům, mobilní telefony a další ...

Basilejská úmluva - stručně

- podpis 22. 3. 1989 v Basilej, vstup v platnost 1992
- změny úmluvy (přijetí r. 1995, 1999) ještě nevstoupily v platnost
  - ✓ 179 smluvních stran (březen 2012)
  - ✓ Sekretariát úmluvy sídlí v Ženevě
  - ✓ COP 1x za 2 roky (COP11 bude v roce 2013)
  - ✓ Byro úmluvy má 5 členů (1 za region OSN)

www.basel.int

Basilejská úmluva v čase a číslech

- zahájení vyjednávání březem 1996 (vyjednávací mandát schválen únor 1995),
- podpis v březnu 1989
- vstup v platnost květen 1992
- **změny:**
  - a) schválena v 1995 - „**Ban Amendment**“ - ze zemí OECD lze vyvážet jen za účelem environmentálně šetrného odstranění odpadu 1995, počet ratifikací 73 (ještě neplatí = dohoda o počtu až říjen 2011, nutno získat ratifikace 75% z 62 smluvních stran v roce 1995)
  - b) schválení 1999 **Protocol on Liability and Compensation for Damage Resulting from Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal Basel, 10 December 1999**
ještě neplatí (20 ratifikací nutno, je jen 10)

Basilejská úmluva v čase a číslech

Text úmluvy : 29 článků a 9 příloh

- Příloha I - kategorie odpadů, jež jsou kontrolovány
- Příloha II - kategorie odpadů, jež vyžadují zvláštní péči
- Příloha III - seznam kritérií nebezpečnosti (odpadu)
- Příloha IV - postupy odstranění (odpadu)
- Příloha V - požadavky na notifikaci (obsahující informace)
- Příloha VI - ustanovení o řešení sporů
- Příloha VII - Ban Amendment Parties, r. 1995
- Příloha VIII - seznam odpadů A, nebezpečné odpady, r. 1998 (COP4)
- Příloha IX - seznam odpadů B, nenebezpečné odpady, r. 1998 (COP4)

Basilejská úmluva

Nebezpečné odpady v úmluvě (Příloha I)

výbušné, hořlavé, jedovaté, nakažlivé, korozivní, toxické a ekotoxické

Přeshraniční přeprava je možná pouze mezi smluvními stranami úmluvy

Vývoz se zakazuje, pokud

Má dovážející smluvní strana zákaz dovozu dané látky
dovážející strana nedala souhlas k dovozu dané látky

Pomoc při implementaci - pokyny a návody (global guidelines and manuals - modelová legislativa, manuál implementace, instruktáž k dodržování závazků, technické pokyny

Basilejská úmluva - regionální centra

Podpora implementace v regionech: regionální síť center - 14 Basel Convention Regional and Coordinating Centres

Argentina, China, Egypt, El Salvador, Indonesia, Islamic Republic of Iran, Nigeria, Russian Federation, Senegal, Slovak Republic, South Pacific Regional Environment programme (Samoa), South Africa, Trinidad and Tobago and Uruguay

- centra připravují a provádějí regionální projekty a hlavně poskytují budování kapacit/školení/vzdělávání v oblasti implementace úmluvy (semináře). Šíří informace, konzultují, pilotní projekty pro hlavní oblasti, tvorba informačních materiálů a pokynů
- centra hostí mezivládní instituce v nějaké zemi anebo národní instituce, která přebrala regionální roli

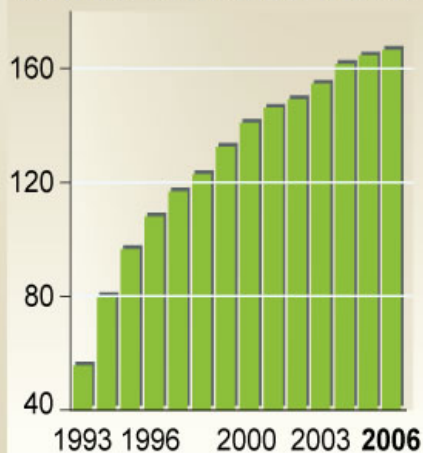
Basilejská úmluva - regionální centra

168 Parties to the Basel Convention in 2006

(167 States and the European Community)

Number of member states

How many Parties since 1993?

The Basel Convention

- Non-parties
- Parties
- Parties who reported their hazardous waste exports and imports for 2004 (latest reporting year)

Regional centre

Note: The regional centres undertake regional projects and deliver training and technology transfer for the implementation of the Convention.

Source: Basel Convention.

Basilejská úmluva - další nástroje

- OEWG
- Výbor pro dodržování a implementaci

Proces synergií

Posílení spolupráce a koordinace mezi úmluvami

Chemická bezpečnost - přístup (viz paralela přednáška č.1)

Čeho chceme dosáhnout?

využívat rozumně a bezpečně dostupné prostředky – přírodní, lidské, finanční

Jak jsme to zkoušeli?

Přístup shora = tvoříme globální pravidla pro chemickou bezpečnost

= IPCS, JPOI - Agenda 21, Rotterdamská úmluva, SAICM.....

- ✓ dílčí úspěchy
- ✓ mnoho nástrojů, náročnost!, spolupráce malá (mezi nástroji)
- ✓ souvislost s reformou UNEP na UNEO - již 20 let a zatím neúspěšně - Rio+20 pomůže?

Jiný přístup („synergie“)

- dle zkušenosti a znalostí získaných v jednotlivých nástrojích, znalosti principu LCA (životní cyklus) pokus o účelnější a lepší využití svěřených prostředků, zvýšení účinnosti – aby bylo cíle dosaženo rychleji
- spolupráce je potřebná na národní, tak na regionální a globální úrovni. – tzv. „**bottom - up-approach**“

Proces synergií - Proč?

3 úmluvy věcně dohromady obsáhnou klíčové složky životního cyklu chemických látek

Rotterdamská úmluva

Hodnotí látky, hledá alternativy

PIC postup by měl zabránit nežádoucímu hromadění nevyužitelných zásob nebezpečných látek a odpadů

Stockholmská úmluva

Odstranění a omezení výroby (POPs) určitých látek

Dovoz a vývoz vyjmenovaných látek je možný jen pro účely environmentálně šetrného odstranění

Zavádění BAT/BEP postupů - snížení úniků do prostředí

Basilejská úmluva

Nakládání s odpady a pravidla jejich přeshraniční přepravy

Technické pokyny, jak správně nakládat s nebezpečnými odpady

- ve všech úmluvách jsou postupy omezování dovozu a podmínky/závazky při vývozu
- **společný postup** by měl ulehčit nakládání s chemickými látkami - jak ve fázi výzkumu/výroby a použití, tak při nakládání s odpady
- **nutnost sdílení informací** - mezi úmluvami a organizacemi! = Úkol např. i pro celní orgány - znát přesahy jednotlivých nástrojů

Synergie - jak technicky vznikly?

- rozhodnutí COP každé z úmluv v roce (BC-VIII/8, RC-3/8, SC- 2/15) ustanovilo **společnou ad hoc pracovní skupinu k posílení spolupráce a koordinace mezi úmluvami** (the Joint ad Hoc Working Group on enhancing cooperation and coordination among the Conventions)
- celkem 45 členů: (15 členů za úmluvu, 3 za region OSN/úmluva)
- skupina **expertů** jednala 3x (březen 2007, prosinec 2007 a březen 2008), připravila návrh rozhodnutí, který definoval oblasti, v nichž lze vylepšit stávající stav
- různé úrovně spolupráce (národní, regionální, globální) a oblasti - administrativní a logistická: společné služby, optimalizace struktur
- zejména spolupráce věcná - společné činnosti

- výsledek činnosti pracovní skupiny - návrh rozhodnutí o synergiích (RC-4/11, BC-IX/10 a SC-4/34) schválen na jednáních v roce 2009

Synergie - další krok v globálním rozhodování - věcný obsah

Rozhodnutí o synergiích rovněž vedlo k pokusu o globální společné rozhodování uspořádání **zvláštních společných zasedání** smluvní strany Basilejské, Rotterdamské, Stockholmské úmluvy se na společném zvláštním zasedání **Konferencí smluvních stran všech tří úmluv** (tzv. **ExCOPy**, Bali, 22.-24.2.2010)

přijaté rozhodnutí ExCOPs 1/1 (SC, BC, RC)

- ✓ společných činnostech: na národní, regionální i globální úrovni
- ✓ společných službách:

1) pro finanční a administrativní záležitosti,	
2) právní	3) informačních technologií
4) informační	5) pro mobilizaci zdrojů
- ✓ společných auditech
- ✓ synchronizaci rozpočtových cyklů
- ✓ společném vedení:
nejen společná koordinační skupina, ale i 1 společný vedoucí za UNEP

Synergie na národní úrovni - jak plníme?

Reakce ČR

- **posílení národní výměny informací a koordinace** – Rada Národního POPs centra, Rada pro chemickou bezpečnost, schůzky národních kontaktních osob (NFP) smluv, organizace semináře pro všechny zainteresované osoby (už od roku 2008, každoročně)
- spolupráce mezi **regionálními** centry – RECETOX a jeho aktivity
- zapojení se do realizace rozhodnutí o synergiích na **globální úrovni** (2011 – COP5 SC – duben, COP5 RC – červen, COP10 BC – říjen)
- SAICM – podpora synergií ještě pro širší záběr problematik (chemické látky, odpady, látky poškozující ozonovou vrstvu, nanomateriály....), ale pomocí **právně nezávazných** opatření

Další vývoj: rok 2011

- rozhodnutí k synergiím SC 5/27

schvaluje se **seznam 17 společných činností** pro dvojletí 2012-13 (příloha I):

- 1) vývoj/aktualizaci technických nástrojů (metodik, návodů)
- 2) vývoj/aktualizaci strategií na národní úrovni
- 3) partnerství/spolupráce s dalšími procesy
- 4) zlepšení spolupráce regionálních center
- 5) výměnu informací a zvyšování povědomí o synergiích

Některé z činností jsou určeny Orgánu společných služeb a sekretariátům úmluv či UNEP (tyto činnosti budou **kofinancovány z rozpočtu všech tří smluv**), jiné jsou obecnější a jsou k nim vyzývány i smluvní strany a/nebo regionální centra jednotlivých úmluv či organizací.

Nutno sesbírat zkušenosti na národní úrovni, aby mohl být vyplněn dotazník pro zprávu o zkušenosti s implementací rozhodnutí k synergiím – 2Q 2012

Rok 2011 - a co dál

rozhodnutí k synergiím **SC-5/27**

- na COP6 (SC ve 2013 předložit zprávu o **plnění rozhodnutí o synergiích** (SC-4/34, ExCOP SC-1/1 a SC-5/27) a zkušenosti s jeho implementací včetně zprávy sekretariátů (na základě dotazníku smluvním stranám) a zprávy nezávislých auditorů (UNEP + FAO)
- **Společné vedení** – konference uložila společnému výkonnému tajemníkovi Basilejské, Stockholmské a části Rotterdamské úmluvy (pod UNEP) připravit do 31. 12. 2011 návrh na reorganizaci sekretariátů smluv tak, aby změny mohly být provedeny do 31.12.2012 – precedent
- další COP úmluv koordinovat a plánovat „synergicky“ a účelně
- ve 2013 svolat mimořádné společné jednání v návaznosti na poslední COP v daném kalendářním roce s projednáním otázek souvisejících se synergiemi

Zhodnocení: Synergie na mezinárodní úrovni

Co si od toho slibujeme?

- ✓ tlak na zlepšení spolupráce na národní, regionální i globální úrovni
- ✓ ušetření na podpůrných službách, přesun zdrojů na pomoc při implementaci
- ✓ posílení hlasu této skupiny smluv na mezinárodních fórech a u donorů – zlepšení přístupu k finančním zdrojům
- ✓ lepší služby pro smluvní strany

Bude to fungovat?

2013 – proběhne přezkum na základě těchto kritérií:

- ✓ posílení implementace tří smluv na národní, regionální a globální úrovni
- ✓ podpora koherentního politického směřování
- ✓ omezení administrativní zátěže,
- ✓ maximalizace účinného využití zdrojů na všech úrovních,
- ✓ braní v potaz globálních zájmů a specifických potřeb rozvojových zemí a zemí s ekonomikou v přechodu
- ✓ ochrana zdraví a životního prostředí k podpoře udržitelného rozvoje

Dotazy?

Děkuji za pozornost!

